

Anemurium Nekropol Kilisesi'nden Bir Geç Roma Definesi

A Late Roman Hoard in the Anemurium Necropolis Church

Kasım OYARÇIN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü

kasimoyarcin@gmail.com

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0001-5994-8638

Mehmet TEKOC AK

Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü

mtekocak@yahoo.com

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-6923-4230

Öz

Makalenin konusu, Anemurium Nekropol Kilisesi 2020 çalışmaları sırasında ele geçen ve yetmiş bir sikkeden oluşan bir Geç Roma definesidir. Definenin hem bulunduğu yerin su alan nemli bir bölge olması hem de metal kalitesi düşük, küçük birimli sikkelerden oluşması nedeniyle sadece on ikisinin imparatoru belirlenebilmiştir. Define içerisindeki otuz sikke ise arka yüz betiminden yararlanılarak belirli bir tarih aralığına verilebilmektedir. İmparatoru belirlenebilen sikkelerin en erkeni II. Valentinianus (MS 375-392) en geçi de Marcianus Dönemi'ne (MS 450-457) tarihlenmektedir. İmparatoru okunamayan sikkelerin büyük bir bölümü ise MS 423-457 yılları arasında darp edilmiş "çelenk içerisinde haç" tipindedir. Her ne kadar defineye, darp tarihi belirlenmeyen yirmi dokuz sikke bulunsa da MS 5. yüzyılın ikinci yarısına ait definelerde çok sayıda örneği görülen I. Leo Dönemi'ne (MS 457-474) tarihlenen, arka yüzünde; "imparatorun monogramı, çömelmiş veya ayakta aslan" bulunan sikke örneklerini içermemesi, definenin gömü tarihinin Marcianus Dönemi (MS 450-457) olarak belirlenmesini mümkün kılmaktadır. Birden çok yapım evresi olan Nekropol Kilisesi'nin ek mekanlarından biri içerisinde bulunan definenin, mekânın zemin bölümünün altında ele geçmiş olması da, yapının inşa evreleri hakkında bilgi sunmaktadır. Sonuç olarak Anemurium Nekropol Kilisesi Geç Roma Definesi'nin; hem bulunduğu yapının inşa evreleri hakkında ipuçları vermesi, hem de Non-Imperial olarak adlandırılan imparatorluk dışı Afrika sikkelerinin örneklerini içermesi açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kilikya, Anemurium, Nekropol Kilisesi, Geç Roma Definesi, Sikke.

Abstract

The subject of this study covers a Late Roman hoard, found during Anemurium Necropolis Church 2020 works and consisted of seventy-one coins. As the place where the hoard was found is a watery and humid area and the hoard includes small unit coins with low metal quality, emperors of only twelve of them could be identified. Thirty coins in the hoard can be dated back to a certain date range by using the reverse description. Of the coins with an emperor identified, the earliest one belongs to Valentinianus II (375-392 AD) while the latest one is dated back to the period of Marcianus (450-457 AD). Most of the coins, of which emperor could not be read, are in the type of the "cross in a wreath" minted between AD 423-457. Although there are twenty-nine coins without any mint date in the hoard, it is likely that this hoard is dated back Period of Marcianus (450-457 AD) since it does not include any coin sample, which is seen numerous in the hoards belonging to the second half of the 5th century AD, dated back to the period of Leo I (457-474 AD) and having the figure of "Emperor's monogram, crouching or standing lion" on its reverse. The hoard was found in one of the additional spaces of the Necropolis Church, which has more than one construction stages. As the hoard was found under the floor section of the structure, this provides information about the building stages of the structure. To conclude, it can be urged that the Late Roman Hoard of Necropolis Church has an important place in terms of both providing information about the building stages of the structure in which it was found and including the examples of non-imperial African coins called Non-Imperial.

Keywords: Cilicia, Anemurium, Necropolis Church, Late Roman Hoard, Coin.

Giriş

Dağlık Kilikya Bölgesi'nin önemli liman kentlerinden birisi olan Anemurium Antik Kenti (Figür 1), günümüzde Mersin İli, Anamur İlçesi, Ören Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Anemurium Nekropol Kilisesi; antik kentin girişinde, günümüzde kentin içerisinden geçen asfalt yolun hemen batısında hafif eğimli bir tepenin üst noktasında yer almaktadır (Figür 2-3). Doğu-batı yönlü olarak inşa edilen yapı *nekropolis* sınırları içerisinde bulunduğundan dolayı Nekropol Kilisesi olarak adlandırılmıştır¹.

Nekropol Kilisesi'nde arkeolojik kazılara 1973 yılında başlanmış ve bu çalışmalar belirli periyotlarda 1975, 1976, 1978 ve 1987 kazı sezonlarında da devam ettirilmiştir². Anemurium ve Nekropol Kilisesi'nde arkeolojik kazı ve araştırmalara yaklaşık otuz yıllık bir aradan sonra 2016 yılında tekrar başlanmıştır. Önceleri daha çok tespit-belgeleme amaçlı yürütülen çalışmalara daha sonra kazı koruma-onarım ağırlıklı olarak bugüne kadar kesintisiz olarak devam ettirilmiştir³. Yapıda bugüne kadar yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, yapının MS 4. yüzyılın sonunda küçük bir kilise olarak inşa edildiğini, ancak daha sonraları çeşitli ilavelerle daha büyük boyutlu bir kiliseye çevrildiğini, MS 660 civarında da işlevini kaybederek bu tarihten sonra da muhtemelen bir mezarlık alanı olarak kullanılmış olduğunu göstermiştir⁴.

Anemurium Nekropol Kilisesi 2020 yılı kazıları, yapının batısında yer alan 3.90x16.00 m ölçülerindeki 3. Mekân olarak adlandırılan dikdörtgen planlı alanda gerçekleştirilmiştir (Figür 4). Bu mekân, kilisenin doğusundaki kemerli bölümle onun batısındaki dış beden duvarları arasında kalan dikdörtgen görünümlü bir alandan oluşmaktadır. Çalışma konumuzu oluşturan Geç Roma Definesi ise, 3. Mekan'ın güneyinde, yaklaşık + 30,39 m kotunda, kemerli duvarın dibinde nemli bir toprak içerisinde bulunmuştur (Figür 4-6). Yine bu alanda, + 30,92 m kotunda 1.35x0.45 m ölçülerinde olasılıkla mekana girişi sağlayan bir eşik taşı tespit edilmiştir. Geç Roma definesinin bu eşik taşının 0,53 m altındaki bir kotta ele geçmiş olması, define nin kilisenin bu ek mekanının inşasından önce buraya gömüldüğü izlenimi uyandırmaktadır.

Anemurium Nekropol Kilisesi 2020 kazılarında ele geçen define içerisinde yer alan 71 sikkenin aşırı suya maruz kalan nemli bir alanda bulunması ve metal kalitesi düşük küçük birimli sikkelerden oluşması nedeniyle sadece 12'sinin imparatoru, 4'ünün de darphanesi okunabilmektedir. 2 sikkenin ise darphanesi okunamamasına rağmen "Non-Imperial" olarak adlandırılan imparatorluk dışı Afrika sikke örneklerinden olması sayesinde darp yerinin Carthage olduğunu söylemek mümkündür. Darphanesi okunabilen diğer sikkelerin 2'si Antiochia, 1'i Cyzicus ve 1'i de Roma darphanesine aittir. Define içerisinde darp tarihi belirlenebilen sikkeler MS 364-457 yılları arasına tarihlenmekte olup imparatoru okunabilen sikkelerin en erkeni II. Valentinianus (MS 383-392), en geç tarihli ise Marcianus'a (MS 450-457) aittir (Figür 7). İmparatoru belirlenebilen 12 sikkenin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; II. Valentinianus (MS 375-392) ve I. Theodosius'a (MS 379-395) ait 1'er sikke, Magnus Maximus Dönemi'ne (MS 383-388) tarihlenen 2 sikke, II. Theodosius (MS 402-450) ve Marcianus'a (MS 450-457) ait 4'er sikke örneği bulunmaktadır. Define içerisindeki 30 sikke ise düşük kondüsyonlu olsalar da, arka yüz tiplerinin anlaşılması sayesinde belirli bir tarih aralığına verilebilmektedir. Anemurium Geç Roma definesinde 42 sikkenin arka yüz tiplerine göre dağılımlarına bakıldığında 13 farklı tipin olduğu görülmektedir (Figür 8). Bu sikke tiplerinin büyük çoğunluğu bu dönem sikkelerinde çoğunlukla temsil edilen ve bilinen arka yüz tipleridir. Ancak, Non-Imperial olarak adlandırılan ve define içerisinde kesin olarak tanımlanabilen 2 örnek ile temsil edilen imparatorluk dışı Afrika sikkelerini ayrıca değerlendirmekte yarar vardır. Bu sikkelerin ilkinin ön yüzünde; [D N THEODOSIVS P F] AVC lejandıyla, imparator inci diademli, giyimli ve zırlı büstü ile sağa dönük

¹ Tekocak 2019, 214.

² Eski kazı ekibi tarafından Nekropol Kilisesi'nde gerçekleştirilen kazılar için bkz: Russell 1974, 17-18; Russell 1975, 126; Russell 1977a, 138; Russell 1977b, 7-8; Russell 1979, 3-5; Russell 1981, 267-270; Russell 1988, 261-270.

³ 2016 yılında Prof. Dr. Mehmet TEKOC AK'ın bilimsel danışmanlığında, Anamur Müzesi Müdürlüğü başkanlığında yeniden başlayan kazı, araştırma, konservasyon ve restorasyon çalışmaları, 2018 yılından bu yana Bakanlar Kurulu Kararlı kazı statüsünde yürütülmektedir. 2016 yılından itibaren Nekropol Kilisesi'nde gerçekleştirilen çalışmalar için bkz: Tekocak 2019, 212-221; Tekocak - Aldemir 2019, *passim*; Tekocak 2020a, 197-220; Tekocak 2020b, 178-209.

⁴ Russell 1981, 263-290; Russell 1989, 1621-1637; Hill 1996, 94-96; Tekocak 2017, 134-136.

olarak betimlenirken, arka yüzünde; lejand bulunmayıp çelenk içerisinde K ve haç yer almaktadır⁵ (Kat. No. 41). Diğer sikkenin ise kondüsyonu ilk sikkeye oranla daha kötü olmakla birlikte ön yüzünde; [DOMINO] NOSTRO lejandı okunabilmektedir. Sikkenin arka yüzünde ise; Victoria'nın sola doğru ilerleyen; palmiye dalı ve çelenk tutan tasviri bulunmaktadır⁶ (Kat. No. 42). Non-Imperial olarak adlandırılan imparatorluk dışı Afrika sikkelerinin darp yerinin Carthage olduğu konusunda fikir birliği bulunsa da, bu sikkelerin hangi tarihlerde darp edildiği konusu tartışmalıdır. LRBC'de; sikkenin üzerinde darp ettiren kişinin açıkça isminin yazmamasından yola çıkılarak, Gildo (MS 397-398) veya Bonifatius (MS 422-438) gibi isyancılar döneminde basılmış olabilecekleri ileri sürülmektedir⁷. RIC'de; defineler içerisindeki imparatorluk dışı Afrika sikke örnekleri göz önünde bulundurularak MS 423-442 yılları arasında darp edilmiş olabilecekleri ifade edilmektedir⁸. Bu sikkeleri, çağdaş imparatorluk sikkelerinden ayıran en önemli özelliklerinden biri ağırlıklarının daha düşük olmasıdır. Ortalama 1.00 gr civarında ağırlığa sahip olan sikkeler, imparatorluk dışındaki otoriteler tarafından çok sayıda ve tipte darp edilmiştir⁹. Anemurium Geç Roma definesi içerisinde kesin olarak tanımlanabilen imparatorluk dışı Afrika sikkelerinin 2 örneği de 9 mm çapındayken, birinin ağırlığı 1.16 gr, diğerinin ise 0.73 gr'dır. Non-Imperial olarak adlandırılan bu sikkelerin Anadolu'da yayımlanmış Geç Roma sikkelerinde örnekleri sadece Zeugma Definesi içinde görülmektedir. Zeugma Definesi içerisinde 6 Non-Imperial sikke bulunmakta olup bunların arka yüzünde çelenk içerisinde haç yer almaktadır¹⁰. Anemurium Definesi'nde de, çelenk içerisinde haç tipindeki Non-Imperial sikke örneklerinin olduğunu, bunların çapları ve ağırlıklarını göz önünde bulundurarak söylemek mümkün olsa da, sikkelerin aşırı korozyon tabakaları ve düşük kondüsyonları bunu kesin olarak ifade etmemizi mümkün kılmamaktadır (Kat. No. 36-40).

Anemurium Geç Roma Definesi ile karşılaştırma yapılabilecek Anadolu'daki yayımlanmış Geç Roma definelerine bakıldığında; Arykanda ve Taburabat Defineleri, en geç tarihli sikkeleri Marcianus Dönemi'ne ait olması açısından Anemurium Geç Roma definesi ile benzerdirler. Ancak her iki sikke definesi de, Anemurium Geç Roma Definesi'ne oranla çok sayıda sikke örneği içermektedir. Arykanda TK3 Definesi¹¹; 259 sikkeden oluşmakta olup bunların 218'i tanımlanabilmektedir. MÖ 1. yüzyıla ait 4 sikke örneği bulunan definedeki okunabilen diğer 214 sikke, MS 305-457 yılları arasına tarihlenmektedir. Anemurium Geç Roma Definesi ile gömü tarihi yakın olmakla birlikte, Anemurium Geç Roma sikkelerinde MS 423-457 yılları arasında görülen yoğunluk Arykanda Definesi'nde görülmemektedir. Arykanda Definesi sikkeleri MS 395-423 yılları arasında yoğunlaşmakta olup define içerisinde Marcianus Dönemi'ne tarihlenen 1 sikke bulunmaktadır. Taburabat Definesi¹² ise 3432 sikkeden oluşmaktadır. Bunlardan sadece I. Constantinus ile Marcianus Dönemleri arasına tarihlenen 342 örnek tanımlanabilmiştir. Taburabat Definesi'nde sikke sayısının fazla olmasıyla aynı doğrultuda, Anemurium Definesi'ne oranla çok sayıda imparatora ve darphaneye ait örnekler bulunmaktadır. Anemurium Geç Roma Definesi'ne oranla gömü tarihi daha geç olmakla birlikte Zeugma, Parion Tiyatrosu ve Sardis kazılarında ele geçen definelerde de Anemurium Geç Roma definesi gibi MS 5. yüzyıl sikkeleri yoğunluktadır. Zeugma Definesi 424 sikkeden oluşmakta olup tanımlanabilen sikkeleri II. Theodosius ile I. Leo Dönemleri arasına tarihlenmektedir¹³. Zeugma Definesi Non-Imperial olarak adlandırılan imparatorluk dışı Afrika sikkelerinin görülmesi açısından da Anemurium Geç Roma Definesi ile benzerdir¹⁴. Parion Tiyatrosu Definesi'nde ise, birçoğunun düşük kondüsyonlu olması nedeniyle okunamayan I. Constantinus ile I. Leo Dönemleri arasına tarihlenen 277 sikke yer almaktadır. Parion Tiyatrosu Definesi'nde dikkate değer bir konu da tanımlanabilen sikkelerin büyük çoğunluğunun Marcianus ve I. Leo sikkelerinden oluşmasıdır. Sardis kazılarında bulunan 5 küçük Geç Roma definesi ise, az sayıda sikke içeren bronz define örneklerinden olmaları açısından Anemurium Geç Roma Definesi ile benzerdirler¹⁵. 1968 yılında bulunan define;

⁵ RIC X, 3819.

⁶ RIC X, 3805.

⁷ LRBC II, 58.

⁸ RIC X, 234.

⁹ İmparatorluk dışı Afrika sikkeleri tipleri için bkz: RIC X, 233.

¹⁰ Köker 2018, 206.

¹¹ Sancaktar 2012, 219-228.

¹² Arslan 1987, 45-50; Arslan 1989, 156-167; Arslan 1999, 43-55.

¹³ Köker 2018, 202.

¹⁴ Köker 2018, 203, 206.

¹⁵ Evans 2013, 137-156.

MS 4. yüzyılın ortaları ile Zeno Dönemi (MS 474-491) arasına tarihlenen 12 sikkeden meydana gelmektedir. 1983 yılı kazılarında bulunan ve 29 sikkeden oluşan define, MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile I. Leo Dönemi arasına tarihlenen sikke örneklerini içermektedir. 10 sikkeden oluşan ve 1985 yılında bulunan definedeki sikkelerin 1'i Marcianus, 2'si I. Leo'ya aitken imparatoru belirlenemeyen diğer sikkelerin tamamına yakını MS 5. yüzyıla ait örneklerdir. 1986 yılında bulunan definede ise MS 5. yüzyıl sikkeleri ağırlıklı olan 83 sikke bulunmaktadır. İmparatoru okunabilen sikkelerin en erkeni II. Constantius en geç tarihlisi de I. Leo Dönemi'ne aittir. 1991 yılında bulunmuş olan define ise, Anemurium Geç Roma Definesi gibi 71 sikkeden oluşmaktadır. Define içerisindeki sikkelerin en erkeni MS 383-392 yılları arasında darp edilmişken, Zeno'ya ait 13 sikke örneği ise olasılıkla definenin en geç tarihli sikkeleridir. Tripolis 2013 yılı kazılarında kemerli yapı olarak adlandırılan alandaki kazı çalışmalarında bulunan 3 Geç Roma definesi de gömü tarihleri Anemurium Geç Roma Definesi'ne oranla daha erken olsa da az sayıda sikkeye sahip olması yönüyle Anemurium Geç Roma Definesi'yle benzerdir. I. nolu define 97 sikke içermekte ve tanımlanabilen sikke örnekleri MS 342-392 yılları arasına tarihlenmektedir. III. nolu definede 45 sikke bulunmakta olup olasılıkla en erken tarihli MS 3. yüzyıla, en geç tarihli ise MS 408-423 yılları arasında darp edilmişlerdir. IV. nolu define ise 40 sikke bulunmaktadır. Sikkelerin en erkeni MS 337-340 yılları arasında II. Constantius adına basılmış olup en geç tarihlisi III. Valentinianus Dönemi'ne (MS 425-455) aittir¹⁶.

Sonuç

Anemurium Nekropol Kilisesi Geç Roma Definesi'ne ait sikkelerinin darp tarihlerinin yüzdelerle dağılımına bakıldığında; %19'unun MS 401-408, %40'ının ise, MS 423-457 yılları arasına tarihlendiği görülmektedir. Define içerisinde okunamayan sikkelerin metrolojik özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda, bunların da büyük çoğunluğunun *çelenk içerisinde haç* tipinde olduğunu söylememiz mümkündür. Her ne kadar define içerisinde darp tarihi belirlenmeyen 29 sikke bulursa da MS 5. yüzyılın ikinci yarısına ait definelerde¹⁷ çok sayıda görülen ve I. Leo Dönemi'ne (MS 457-474) tarihlenen, arka yüzünde; I. Leo'nun; *monogramı, çömelmiş veya ayakta aslan* bulunan sikkelerin örneğinin bulunmaması, definenin gömü tarihinin Marcianus Dönemi (MS 450-457) olduğunu düşündürmektedir. MS 423-457 yılları arasına tarihlenen ve arka yüzünde; lejand olmadan *çelenk içerisinde haç* bulunan sikkelerdeki yoğunluk da definenin Marcianus Dönemi'ne ait olduğunu güçlendiren bir diğer veridir. Anemurium Nekropol Kilisesi'nin MS 4. yüzyıl sonunda, başlangıçta küçük bir kilise olarak inşa edildiği, sonraki dönemlerde ise kilisenin genişletilerek günümüzdeki kazılarda ortaya çıkarılan plan tipine ulaştığı ileri sürülmektedir. Makalede ele alınan Geç Roma Definesi de kiliseye sonradan eklenen bir mekânda bulunmuştur. Bu haliyle MS 2.-3. yüzyılda olasılıkla nekropol alanı olarak kullanılan bu mekân, zamanla kilisenin genişletilmesiyle yapıya ait ek bölümlerden biri haline getirilmiştir. Bir başka ifade ile Geç Roma Definesi'nin bulunduğu bu alanın MS 2. yüzyıl içerisinde farklı bir amaçla inşa edildiği, terk edildikten sonra da bir süre pagan mezarlık alanı olarak kullanıldığı¹⁸ ve daha sonra da kiliseye ait ek bir mekâna dönüştürüldüğü söylenebilir¹⁹. Konumuzu oluşturan Geç Roma Definesi de Marcianus Dönemi'nde bu alanın terk edilip işlev dışı kaldığı, ancak henüz kilisenin bir ek binası olarak kullanılmadığı dönemde buraya gömülmüş olmalıdır. Geç Roma Definesi'nin olasılıkla kilisenin ek mekanına girişi sağlayan eşik taşının 0,53 m aşağısındaki bir kotta ele geçmiş olması da, definenin bu ek mekanının inşasından önce buraya gömüldüğü düşüncesini doğrulamaktadır. Bu düşüncüyü doğrulayan bir başka önemli veri de kilise ek mekânı ile aynı dönemlerde (MS 5. yüzyıl ve erken 6. yüzyıl) yapıya eklenmiş olan zemin mozaikleridir²⁰. Bununla birlikte şunu da belirtmek gerekir ki, bugüne kadar Nekropol Kilisesi'nin mimarisi ile ilgili henüz kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. İlerleyen yıllarda Nekropol Kilisesi'nin

¹⁶ Baş 2019, 74-93.

¹⁷ I. Leo Dönemi'ne tarihlenen Zeugma Definesi'nde tanımlanabilen 36 sikke bulunurken, Parion Tiyatrosu sikkelerinde 62 sikke bulunmaktadır bkz: Köker 2018, 202-207; Oyarçin 2018, 168.

¹⁸ Russell 1979, 3.

¹⁹ Anemurium Nekropol Kilisesinin ana mekanlarında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen sikkelerin büyük bir bölümü Erken Bizans Dönemi'ne aitken, definenin bulunduğu alanda MS 2. yüzyıla kadar uzanan Roma sikkeleri de yoğun olarak ele geçmektedir. 2019 yılı Nekropol Kilisesi çalışmalarında, kilisenin ana mekanlarından, *baptisterium (vaftizhane)* bölümünün batı girişi ile kilisenin kuzey duvarının keşiştiği yerde Heraclius Dönemi'ne tarihlenen bir Erken Bizans bronz sikke definesi ele geçmiştir bkz: Oyarçin- Tekocak 2020, 269-295.

²⁰ Campbell 1998, 50.

Anemurium Nekropol Kilisesi'nden Bir Geç Roma Definesi

---

ve çevresindeki arkeolojik kazıların tamamlanıp, kilisenin ve ek mekanlarının arkeolojik buluntular da göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde mimarisinin incelenmesi, yapı hakkında daha somut verilere ulaşılmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak; Anemurium Nekropol Kilisesi Geç Roma Definesi'ni oluşturan sikkelerin, her ne kadar aşırı korozyon ve bozulma nedeniyle kondüsyonları oldukça kötü olsa da, hem yapının inşa evreleri hakkında ipuçları vermesi, hem de Non-Imperial olarak adlandırılan imparatorluk dışı Afrika sikkelerinin örneklerini içeren az sayıda yayımlanmış Geç Roma Definesi örneklerinden biri olması bakımından son derece önemli bir yere sahiptir.

Katalog

II. Valentinianus (MS 375-392)

MS 383-392

Belirsiz Darphane

Öy: D N VALENTINIANVS [P F AVG]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.
Ay: [SALVS REI]-PVBLICAE; Victoria, sola doğru ilerliyor; sağ elinde omuzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor. Sol boşlukta, christogram (*LRBC II, Salus Rei Publicae* Tip 2).

1*. AE4, 12 mm., 1.04 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.050.

I. Theodosius (MS 379-395)

MS 383-392

Belirsiz Darphane

Öy: D N THEODO-[SIVS P F AVC]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.
Ay: [SALVS REI]-PVBLICAE; Victoria, sola doğru ilerliyor; sağ elinde omuzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor. Sol boşlukta, christogram (*LRBC II, Salus Rei Publicae* Tip 2).

2. AE4, 13 mm., 1.08 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.005.

Magnus Maximus (MS 383-388)

MS 387-388

Belirsiz Darphane

Öy: D N MAG MAXI-[MVS PF AVC]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [SPES ROMA]NORVM; Karargah kapısı; iki burçlu, üstte yıldız.

3*. AE4, 12 mm., 0.40 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.014.

4. AE4, 12 mm., 1.58 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.039. Öy: [D N MAG M]AXI-[MVS PF AVC]; Ay: [SPES ROMANORVM]

II. Theodosius (MS 402-450)

MS 404-408

Roma

Öy: [D N THEODO]-SIVS P F AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [VRBS ROMA FELIX-OF-Q]; Roma ayakta cepheden, başı sağa, sağ elinde tropaeum, sol elinde globus üzerinde Victoria tutmakta; sol yanında kalkan. Kesimde: SMR[OM]

Ref: RIC X, 1283; LRBC II, 818.

5*. AE3, 17 mm., 1.90 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.004.

MS 425-435

Cyzicus

Öy: [D N THE]ODO-SIVS PF AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Lejand yok. Çelenk içerisinde Latin veya potent haçı. Kesimde: [SM]KA

* Katalog numarasının yanında yıldız, orijinal ölçüsünde fotoğrafı verilen sikkeleri belirtmek için kullanılmıştır (bkz. Figür 9).

Anemurium Nekropol Kilisesi'nden Bir Geç Roma Definesi

Ref: RIC X, 449; LRBC II, 2604.

6*. AE4, 12 mm., 1.25 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.034.

Belirsiz Darphane

Öy: [D N THEODO]-SIVS PF AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Lejand yok. Çelenk içerisinde Latin veya potent haçı.

7. AE4, 13 mm., 1.07 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.036.

8. AE4, 11 mm., 1.26 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.026.

Marcianus (MS 450-457)

Antiochia

Öy: D N MARCIAN[VS P F AVC]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Çelenk içerisinde Marcianus'un monogramı, yukarıda haç, altta S. Kesimde: [A]NTA

Ref: RIC X, 569.

9*. AE4, 13 mm., 1.53 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.049.

Belirsiz Darphane

Öy: [D N MARCIA]NVS P F AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Çelenk içerisinde Marcianus'un monogramı, yukarıda haç, altta S.

10*. AE4, 10 mm., 0.91 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.016.

11. AE4, 10 mm., 0.94 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.024. Öy: [D N MARCIANVS P F AVC]

12. AE4, 11 mm., 1.19 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.043. Öy: [D N MARCIANVS] P F AVC

Belirsiz İmparator

MS 364-392

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [GLORIA RO-MANORVM]; İmparator ayakta, sağa hamle yapar durumda, sol elinde labarum, sağ eliyle arkasındaki esiri sürüklüyor. (LRBC II, Gloria Romanorum Tip 8).

13. AE, 16 mm., 1.32 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.011.

14. AE, 14 mm., 1.05 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.012.

MS 383-388

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [VICTORIA AVCCC]; İki Victoria ayakta, karşılıklı, ellerinde çelenk. (LRBC II, Victoria Avggg Tip 2).

15*. AE4, 14 mm., 1.08 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.013.

MS 383-392

Antiochia

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: SAL[VS REI-PUBLICAE]; Victoria, sola doğru ilerliyor; sağ elinde omuzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor. Sol boşlukta, christogram. Kesimde: ANT[ ] (LRBC II, Salus Rei Publicae Tip 2).

16. AE4, 11 mm., 1.04 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.015.

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [SALVS REI-PVBLICAE]; Victoria, sola doğru ilerliyor; sağ elinde omuzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor. Sol boşlukta, christogram. (*LRBC II, Salus Rei Publicae Tip 2*).

17. AE4, 13 mm., 1.00 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.028.

18. AE4, 12 mm., 1.07 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.009.

19. AE4, 12 mm., 1.44 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.010.

20. AE4, 12 mm., 1.00 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.051.

21. AE4, 11 mm., 1.19 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.020.

22. AE4, 11 mm., 0.80 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.057.

23. AE4, 11 mm., 0.96 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.064.

MS 395-401

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [VIRTVS-EXERCITI]; İmparator, ayakta, solda, cepheden, başı sağa; sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkan tutuyor. Sağda Victoria, bir eliyle imparatorun başına çelenk takıyor, diğer eliyle palmye dalı tutuyor (*LRBC II, Virtvs Exerciti Tip 2*).

24*. AE4, 14 mm., 1.82 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.056.

25. AE4, 13 mm., 0.61 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.065.

MS 401-403

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun miğferli, zırlı, giyimli büstü, 4/3 cepheden. Sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutmakta.

Ay: [CONCORDI - A] AVCC; Constantinopolis, oturuyor, miğferli, cepheden, başı sağa. Sağ elinde asa, sol elinde küre üzerinde Victoria tutmakta. Sağ ayağının yanında gemi pruvası (*LRBC II, Concordia Avgg*).

26. AE3, 18 mm., 1.79 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.003.

MS 404-406

Cyzicus

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: CONCOR-DIA AVCCC; Ortada büyük haç. Kesimde: [SM]KA (*LRBC II, Concordia Avggg*).

27*. AE4, 11 mm., 0.76 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.027.

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [CONCOR-DIA AVCCC]; Ortada büyük haç. (*LRBC II, Concordia Avggg*).

28. AE4, 12 mm., 1.38 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.041.

29. AE4, 10 mm., 0.52 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.066.

30. AE4, 9 mm., 0.57 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.032.

MS 406-408

Belirsiz Darphane

Öy: [ ] PF AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [GLORI-A ROMA-NORVM]; Üç imparator ayakta, cepheden: bir elleri kalkan üzerinde, diğer elleriyle mızrak tutuyorlar (*LRBC II, Gloria Romanorum Tip 21*).

31. AE4, 14 mm., 1.08 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.006.

32. AE4, 14 mm., 1.44 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.025. Öy: [ ]

MS 423-457

Belirsiz Darphane

Öy: [ ]; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Lejand yok. Çelenk içerisinde Latin veya potent haçı.

33*. AE4, 13 mm., 1.15 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.021.

34. AE4, 13 mm., 0.60 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.022.

35. AE4, 13 mm., 1.18 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.017.

36. AE4, 12 mm., 0.52 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.040.

37. AE4, 11 mm., 0.88 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.007.

38. AE4, 11 mm., 0.52 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.048.

39. AE4, 9 mm., 0.35 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.019.

40. AE4, 9 mm., 0.37 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.044.

İmparatorluk Dışı Afrika Sikkeleri

MS 422-445

Carthage

Öy: [D N THEODOSIVS P F] AVC; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: Çelenk içerisinde K ve haç.

Ref: RIC X, 3819.

41*. AE4, 9 mm., 1.16 gr., Ky. 12, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.042.

Öy: [DOMINO] NOSTRO; İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: [ ]; Victoria, sola doğru ilerliyor; ellerinde palmye dalı ve çelenk tutmakta.

Ref: RIC X, 3805.

42*. AE4, 9 mm., 0.73 gr., Ky. 6, K. Kod. No. ANR20.NK.3M.DU.018.

Kaynakça

- Arslan, M. (1987). *Taburabat Definesi Arcadius Devri Sikkeleri*, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Yıllığı, 45-50.
- Arslan, M. (1989). *Taburabat Definesi Roma Devri Sikkeleri*, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Yıllığı, 156-167. (İngilizce Özet).
- Arslan, M. (1999). *The Taburabat Hoard*, C. S. Lightfoot (Ed.), *Recent Turkish Coin Hoards and Numismatic Studies*, 43-55.
- Baş, E. (2019). *Tripolis Define Sikkeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Campbell, S. D. (1998). *The Mosaics of Anemurium*, Toronto.
- Carson, R. A. G., Hill, P. V., Kent, J. P. C. (1989). *Late Roman Bronze Coinage (LRBC II)*, London.
- Evans, J. D. (2013). *Five Small Bronze Hoards from Sardis and Their Implications for Coin Circulation in the Fifth Century C.E.*, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 369, 137-156.
- Hill, S. (1996). *The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria*, USA.
- Kent, J. P. C. (1994). *The Roman Imperial Coinage, Vol. X, The Divided Empire and the Fall of the Western Parts, AD 395-491 (RIC X)*, London, 1994.
- Köker, H. (2018). *Zeugma'dan Bir Geç Roma Definesi*, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 44, 202-207.
- Oyarçin, K. (2018). *A General Evaluation on the Coins from the Theater of Parion*, C. Başaran, H. E. Ergürer (Ed.), *Roman Theater of Parion*, İstanbul, 165-174.
- Oyarçin, K., Tekocak, M. (2020). *Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi*, *Seleucia X*, 269-
- Russell, J. (1974). *Excavations at Anemurium, Southern Turkey (1973)*, *Echos Du Mode Classique, Classical News and Views*, Vol: XVIII, No: 1, Canada, 14-18.
- Russell, J. (1975). *Excavations at Anemurium (Eski Anamur) 1973*, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXII-2, 121-139.
- Russell, J. (1977a). *Excavations at Anemurium (Eski Anamur)-1975*, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXIV-2, 133-145.
- Russell, J. (1977b). *Excavations at Anemurium (1976)*, *Echos Du Monde Classique, Classical News and Views*, Vol: XXI, No: 1, Canada, 5-15.
- Russell, J. (1979). *Excavations at Anemurium (1978)*, *Echos Du Monde Classique, Classical News and Views*, vol. XXIII, no 1, 1-8.
- Russell, J. (1981). *Excavations at Anemurium (Eski Anamur) 1976*, *Türk Arkeoloji Dergisi*, XXV-1, 263-290.
- Russell, J. (1988). *Conservation and Excavation at Anemurium (Eski Anamur) 1987*, X. KST/2, Ankara, 261-270.
- Russell, J. (1989). *Christianity at Anemurium (Cilicia)*, In: *Actes du XIe congrès international d'archéologie chrétienne*. Lyon, Vienne, Grenoble, Genève, Aoste, 21-28 septembre 1986. Rome: École Française de Rome, 1989, 1621-1637.

Sancaktar, H. (2012). *2011 Yılı Arykanda Kazısı TK3 Definesi: Bir Ön Değerlendirme*, Mediterranean Journal of Humanities II/2, 219-228.

Tekocak, M. (2017). *Anemurium Antik Kenti Kiliselerine Genel Bir Bakış*, VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri, Konya, 133-142.

Tekocak, M. (2019). *Excavation and Restoration Studies at Anemurium in 2018*, ANMED 17, 212-221.

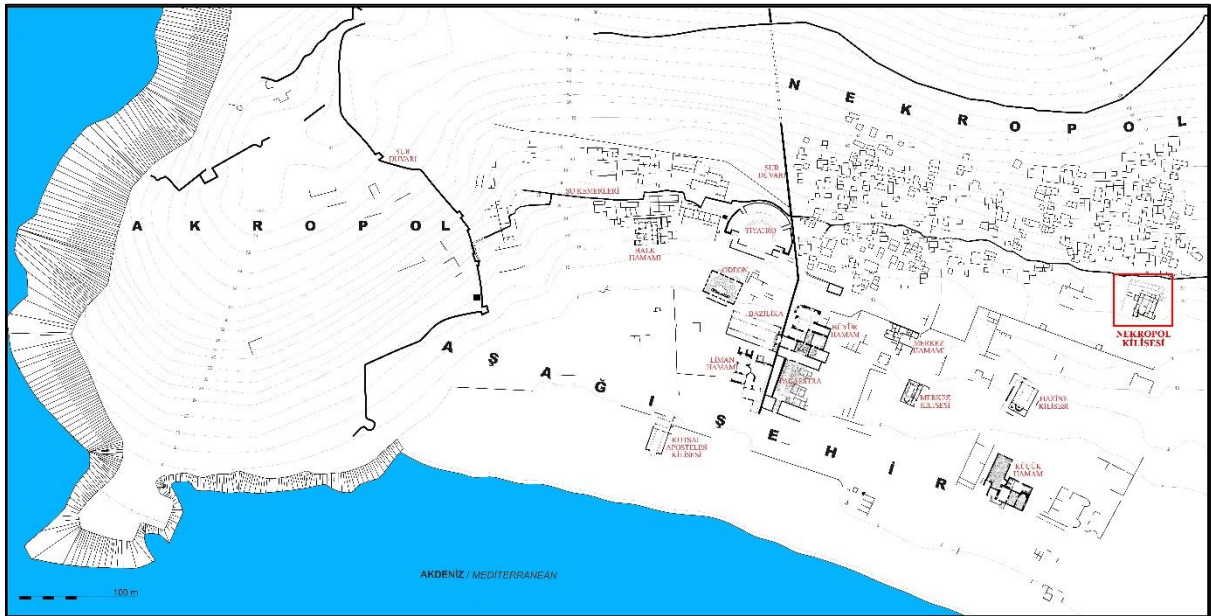
Tekocak, M., Aldemir, C. (2019). *Anemurion, Anadolu'nun Güneyinde Bir Liman Kenti*, Anemurion Çalışmaları I, Ankara.

Tekocak, M. (2020a). *Anemurium Kazı ve Restorasyon Çalışmaları: 2018*, 41. KST/3, Ankara, 197-220.

Tekocak, M. (2020b). *Anadolu'nun Güneyinde Bir Liman Kenti Anemurium*, Mersin Arkeolojik Kazıları ve Araştırmaları, Mersin, 178-209.

Figür 1: Anemurium Antik Kenti'nin Yerini Gösterir Harita

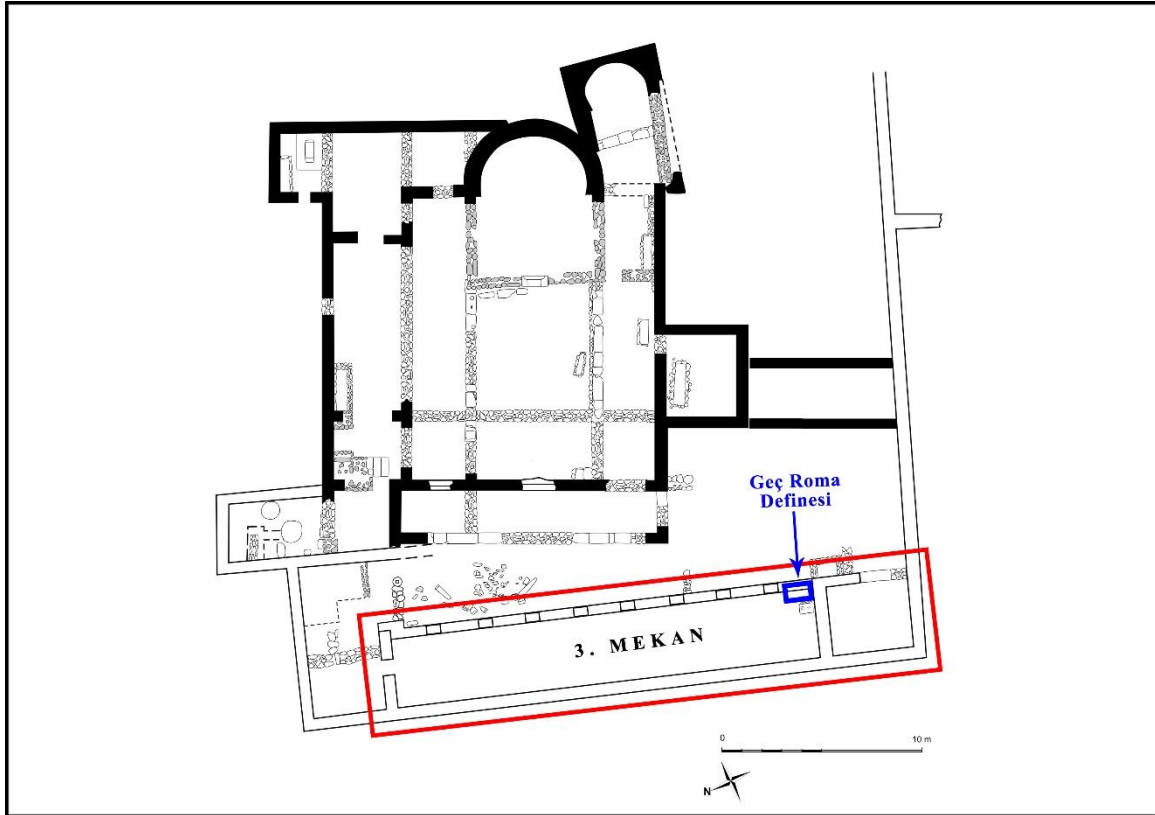

Figür 2: Anemurium Kent Planı ve Nekropol Kilisesi

Figür 3: Anemurium Nekropol Kilisesi

Figür 4: Anemurium Nekropol Kilisesi 2020 Yılında Kazı Çalışmalarının Gerçekleştirildiği 3. Mekan ve Geç Roma Definesi Buluntu Yeri

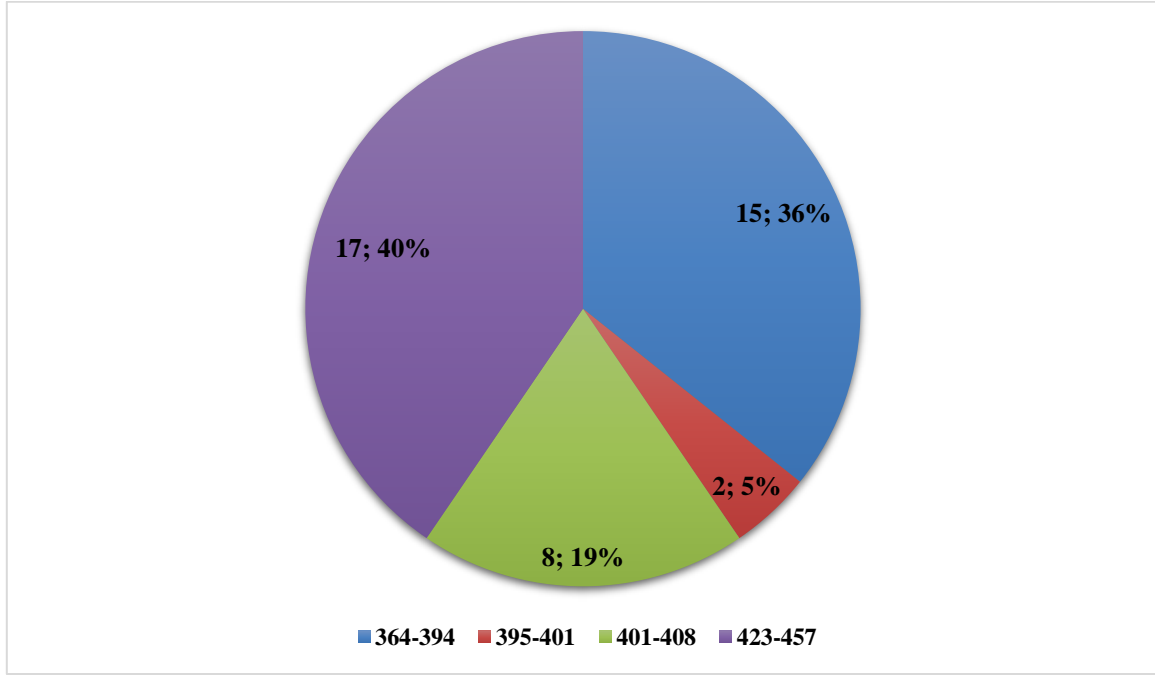

Figür 5: Anemurium Nekropol Kilisesi 2020 Yılında Kazı Çalışmalarının Gerçekleştirildiği 3. Mekan ve Geç Roma Definesi Buluntu Yeri

Figür 6: Anemurium Nekropol Kilisesi ve Geç Roma Definesinin Buluntu Anı

Figür 7: Anemurium Nekropol Kilisesi Geç Roma Definesi Sikkelerinin Darp Yıllarına Göre Dağılımı

Darp Tarihi	Arka Yüz Tipi	Sayı	Darp Tarihi	Arka Yüz Tipi	Sayı
364-392	GLORIA ROMANORVM; İmparator ayakta, sağa esir sürüklüyor.	2	404-408	VRBS ROMA FELIX; Cepheden ayakta Roma.	1
383-392	SALVS REIPUBLICAE; Victoria, sola doğru ilerliyor ve esiri sürüklüyor.	10	406-408	GLORIA ROMANORVM; Üç imparator ayakta.	2
383-388	SPE ROMANORVM; Karargah kapısı; iki burçlu, üstte yıldız.	2	422-438 (?)	İmparatorluk Dışı Afrika Sikkeleri; Çelenk içerisinde K ve haç.	1
383-388	VICTORIA AVCCC; İki Victoria ayakta karşılıklı.	1	422-438 (?)	İmparatorluk Dışı Afrika Sikkeleri; Victoria ayakta sola, palmiye dalı ve çelenk tutmakta.	1
395-401	VIRTVS EXERCITI; Victoria, imparatora çelenk takıyor.	2	427-455	Lejand yok; Çelenk içerisinde haç.	11
401-403	CONCORDIA AVCC; Oturan Constantinopolis.	1	450-457	Marcianus'un Monogramı	4
404-406	CONCORDIA AVCCC; Ortada büyük haç.	4	Toplam	13 Farklı Arka Yüz Tipi	42

Figür 8: Anemurium Nekropol Kilisesi Geç Roma Definesi Sikkelerinin Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

Figür 9: Katalogdaki Sikkelerin Fotoğrafları